

De același autor:

*GEOGRAFIA GENIULUI. Cele mai creative locuri din lume:
de la Atena antică la Silicon Valley*

Eric Weiner

GEOGRAFIA FERICIRII

*În căutarea celor mai fericite
locuri din lume*

Traducere: Silvia Palade

NICULESCU

CUPRINS

<i>Introducere</i>	11
Capitolul 1 Olanda	15
Fericirea este un număr	
Capitolul 2 Elveția	34
Fericirea este plictiseală	
Capitolul 3 Bhutan	54
Fericirea este o politică	
Capitolul 4 Qatar	97
Fericirea este un bilet de loterie câștigător	
Capitolul 5 Islanda	136
Fericirea este eșecul	
Capitolul 6 Republica Moldova	175
Fericirea este în altă parte	
Capitolul 7 Thailanda	206
Fericirea înseamnă să nu gândești	

Capitolul 8	Marea Britanie	228
	Fericirea este o operă în curs de desfășurare	
Capitolul 9	India	255
	Fericirea este o contradicție	
Capitolul 10	America	284
	Fericirea este acasă	
Epilog	Am ajuns deja acolo?	297
Postfață	301
Mulțumiri	306
Bibliografie selectivă	309

INTRODUCERE

AVEAM BAGAJELE FĂCUTE și proviziile erau încărcate. Eram pregătit să pornesc în aventură. Și uite așa, într-o după-amiază târzie de vară, l-am înșfăcat pe ezitantul meu prieten, Drew, ca să explorăm împreună noi lumi și, speram eu, să găsim puțină fericire pe parcurs. Întotdeauna am crezut că fericirea se află imediat după colț. Șmecheria e să găsești colțul potrivit.

La scurt timp după ce am pornit în călătorie, Drew a început să dea semne de neliniște. M-a rugat să facem cale întoarsă, însă eu am insistat să ne continuăm aventura, mânat fiind de o irezistibilă curiozitate. Ce urma să descopăr de-a lungul călătoriei? Pericole? Magie? Vroiam să știu, și până în ziua de azi sunt convins că aș fi ajuns acolo unde încercam, dacă Poliția din Baltimore nu ar fi tras concluzia, pe care eu am considerat-o pripită la vremea respectivă, că o autostradă intens circulată nu este locul cel mai indicat pentru doi puști de cinci ani.

Unii oameni dobândesc virusul călătoriei. Alții se nasc cu el. După expediția eșuată alături de prietenul meu Drew, patima mea, dacă o pot numi așa, s-a domolit o bună bucată de vreme. Însă s-a reaprins cu și mai multă ardoare după ce am terminat facultatea. Îmi doream cu disperare să văd lumea, de preferat pe banii altora. Dar cum puteam să o fac? Nu aveam niciun fel de abilități „vandabile”, niciun simț al moralității prea dezvoltat și eram o fire cam posacă. Am hotărât să devin jurnalist.

În calitate de corespondent extern pentru National Public Radio (*Postul Național de Radio*) am călătorit în țări precum Irak, Afganistan și Indonezia: țări nefericite. Într-un fel, era perfect logic. În mod inconștient, respectam prima

regulă a scrisului: „Scrie despre ceea ce știi.” Și astfel, cu carnetul de notițe și cu reportofonul în mână, am colindat lumea spunând poveștile oamenilor triști și nefericiți. Adevărul este că oamenii nefericiți, care trăiesc în țări profund nefericite, inspiră povești bune. Ne ating coarda sensibilă a sufletului și ne emoționează. Dar pot să ne și dezamăgească.

Atunci mi-am zis: ce-ar fi dacă, timp de un an, aș călători pe tot globul, nu în căutarea celor mai cunoscute zone de conflict, ci, mai curând, în căutarea locurilor fericite, care nu se află în centrul atenției tuturor? Locuri care posedă, din abundență, unul sau mai multe dintre ingredientele pe care le considerăm esențiale pentru dobândirea fericirii: bani, plăcere, spiritualitate, familie și ciocolată, printre altele. De jur împrejurul lumii, o mulțime de „cum ar fi dacă” sunt lansate în fiecare zi. Cum ar fi dacă ai trăi într-o țară fabulos de bogată, în care nimeni nu plătește taxe? Cum ar fi dacă ai trăi într-o țară în care eșecul *este* o opțiune? Cum ar fi dacă ai trăi într-o țară atât de democratică, încât să votezi de șapte ori pe an? Cum ar fi dacă ai trăi într-o țară în care excesul de gândire este descurajat? Atunci ai fi fericit?

Tocmai acest lucru am încercat să-l aflu, iar rezultatul acestui experiment, ce-i drept nebunesc, este cartea pe care o țineți acum în mâini.

M-am născut în „Anul lui *Smiley Face*”: 1963. Este anul în care un grafician din Worcester, Massachusetts, pe nume Harvey Ball, a inventat de-acum omniprezentul semn grafic galben și zâmbăreț. Inițial, creația lui Ball a fost concepută pentru a înveseli oamenii care lucrau într-o companie de asigurări, însă, de atunci, a devenit sinonimă cu spumosul brand, esențialmente american, al fericirii.

Simbolul vesel creat de Ball nu a avut niciodată vreun efect asupra mea. Nu sunt o persoană fericită, nu am fost niciodată. În copilărie, personajul meu preferat din *Winnie-the-Pooh* („Winnie cel de pluș”) era Eeyore. Dacă aș fi trăit în Antichitate sau chiar în epocile mai recente ale istoriei omenirii, aș fi fost considerat un ins normal. Pe vremuri, fericirea în această lume, pe acest pământ, era o recompensă rezervată zeilor și celor câtorva muritori norocoși. În zilele noastre, fericirea este la îndemâna oricui și, mai mult, a devenit chiar un imperativ. De aceea, eu împreună cu milioane de alți oameni suferim de această maladie modernă pe care istoricul Darrin McMahon o numește „nefericirea de a nu fi fericit”. Nu e deloc o glumă.

Și astfel, ca mulți alții, am încercat să rezolv problema. Nu am întâlnit nicio carte motivațională care să nu-mi placă. Biblioteca mea personală este un falnic

monument închinat angoasei existențiale, plin ochi cu cărți care mă informează că fericirea zace în adâncul meu. Dacă nu sunt fericit, îmi explică autorii acestor cărți, atunci înseamnă că nu am săpat suficient de adânc în interiorul meu.

Această axiomă a industriei dezvoltării personale este atât de adânc înrădăcinată, încât devine de la sine înțeleasă. Singura problemă este că ea nu este adevărată. Fericirea nu se află în interiorul nostru, ci undeva în exterior. Sau, ca să fiu mai exact, linia de demarcație dintre exterior și interior nu este atât de clar definită precum credem noi.

Filozoful de origine britanică Alan Watts, într-una dintre minunatele sale prelegeri despre filozofia răsăriteană, a folosit această analogie: „Dacă desenez un cerc, cei mai mulți oameni, atunci când sunt întrebați ce am desenat, vor spune că am desenat un cerc, un disc sau o minge. Foarte puțini vor spune că am desenat o gaură în perete, fiindcă cei mai mulți oameni se gândesc mai întâi la aspectul interior, mai curând decât la cel exterior. Dar, de fapt, aceste două aspecte sunt strâns legate – nu poți avea ceea ce este *în interior* fără să ai ceea ce este *în exterior*.”

Cu alte cuvinte, *unde* ne aflăm este esențial pentru *cine* suntem.

Prin *unde*, nu mă refer doar la mediul fizic, ci și la cel cultural. Cultura este marea în care înotăm – atât de atotcuprinzătoare, atât de devoratoare, încât îi observăm existența de-abia atunci când ieșim din ea. Cultura are o importanță mult mai mare decât ne închipuim.

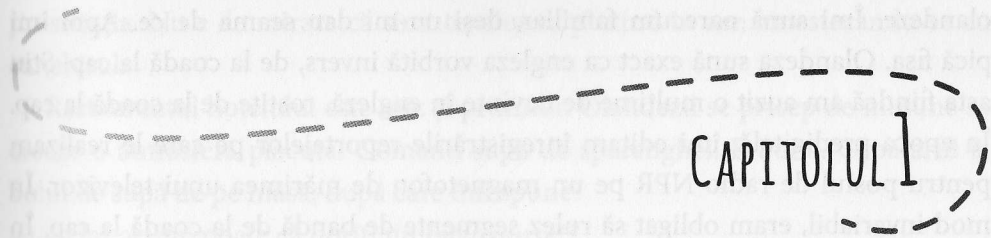
Prin cuvintele noastre, îmbinăm, în mod subconștient, geografia cu fericirea. Vorbim despre căutarea fericirii, despre găsirea mulțumirii, ca și când acestea ar fi niște puncte pe atlas, niște locuri reale pe care le-am putea vizita, dacă am avea harta potrivită și aptitudinile de navigație necesare. Oricine a mers în vacanță pe o insulă din Caraibe, spre exemplu, și a fost străfulgerat de neașteptatul gând „Aș putea fi fericit aici!?” știe la ce mă refer.

Evident că din umbră ne pândește acel concept ispititor și alunecos pe care îl numim paradis. Ne tot ademenește pe noi oamenii de ceva timp. Platon și-a imaginat Insulele celor fericiți sau Câmpiile Elizee, un loc unde fericirea curgea precum apele calde ale Mediteranei. Până în secolul al XVIII-lea, oamenii au crezut că Paradisul biblic, Grădina Edenului, este un loc real. Apărea pe hărți – situat, în mod ironic, la confluența fluviilor Tigru și Eufrat, pe teritoriul Irakului de azi.

Exploratorii europeni s-au pregătit pentru expedițiile în căutarea Paradisului învățând aramaica, limba pe care o vorbise Iisus. Am pornit și eu în călătoria mea, în căutarea Paradisului, vorbind nu aramaica, ci o altă limbă obscură, liturghia

modernă a fericirii vorbită de noii apostoli ai științei emergente a fericirii. Mi-am reamintit termenii precum „afectivitate pozitivă” și „adaptare hedonică”. Nu port cu mine Biblia, ci doar câteva ghiduri *Lonely Planet* și convingerea că, așa cum spunea Henry Miller, „Destinația noastră nu este niciodată un loc anume, ci un nou mod de a vedea lucrurile.”

Și astfel, într-o zi caniculară și umedă, specifică pentru Miami (care pentru unii întrușchipează însuși conceptul de paradis), îmi fac bagajele și pornesc în ceea ce știu prea bine că are puține șanse de izbândă, la fel de puține ca și expediția în care m-am lansat pe când aveam cinci ani. Așa cum menționa Eric Hoffer, „Căutarea fericirii este una dintre sursele principale de nefericire.” Nu e nicio problemă. Sunt deja nefericit. Nu am nimic de pierdut.

OLANDA

Fericirea este un număr

ȚINE DE NATURA UMANĂ faptul că ne face plăcere să-i privim pe alții angrenați în acțiuni agreabile. Astfel se explică popularitatea de care se bucură două domenii de activitate: pornografia și cafenelele. Americanii excelează în primul domeniu, însă europenii se pricep mai bine la cel de-al doilea. Mâncarea și cafeaua aproape că nici nu mai contează. Am auzit odată de o cafea din Tel Aviv unde nici nu se mai serveau mâncăruri și băuturi; clienții primeau farfurii și cești goale, pentru care însă trebuiau să plătească.

Cafenelele sunt un soi de teatre în care clientul este atât spectator, cât și actor. Găsesc o cafea splendidă în apropierea hotelului unde sunt cazat, în centrul Rotterdamului. Este spațioasă, păstrând totuși senzația de intimitate, este elegantă, dar cu un aspect învechit. Parchetul este frumos, dar arată de parcă nu ar fi fost lustruit de ani de zile. Este genul de local în care ai putea să petreci ore în șir doar cu o bere în față – și bănuiesc că mulți clienți chiar asta și fac.

Toți fumează, așa că le urmez și eu exemplul și îmi aprind o țigară. Locul te indeamnă la contemplare, și încep să conștientizez până și cele mai mici detalii. Observ o femeie stând pe un scaun de bar, cu picioarele așezate perpendicular, sprijinindu-se de o balustradă din apropiere și formând astfel un mic pod basculant, pe care ea îl ridică și îl coboară în timp ce oamenii trec pe acolo.

Comand ceva ce se cheamă *bere trapistă*. E caldă. În general, nu beau berea caldă, însă berea aceasta îmi place. În jurul meu aud zumzetul plăcut al limbii

olandeze. Îmi sună oarecum familiar, deși nu-mi dau seama de ce. Apoi îmi pică fisa. Olandeza sună exact ca engleza vorbită invers, de la coadă la cap. Știu asta fiindcă am auzit o mulțime de cuvinte în engleză, rostite de la coadă la cap. În epoca predigitală, îmi editam înregistrările reportajelor pe care le realizam pentru postul de radio NPR pe un magnetofon de mărimea unui televizor. În mod invariabil, eram obligat să rulez segmente de bandă de la coadă la cap. În timp ce stau în cafenea, cu țigara în mână și cu berea trapistă în față, mă întreb dacă aș înregistra pe cineva vorbind olandeză și aș rula banda de la coadă la cap, oare ar suna ca engleza obișnuită?

După cum ați bănuț, fără îndoială, sunt un om care are mult timp la dispoziție. Foarte mult timp. Dar tocmai acesta este rostul unei cafenele europene: să lanțezești fără absolut nicio muștrare de conștiință. Nu e de mirare faptul că cei mai mulți dintre marii filozofi ai lumii au fost europeni. Își făceau veacul prin cafenele și își lăsau mintea să umble creanga până când născociau o școală complet nouă de filozofie – existențialismul, de pildă. Eu nu am venit aici să inventez o nouă școală de filozofie, ci să vânez fericirea, adică ceea ce francezii numesc *la chasse au bonheur*.

Mai precis, prada mea este un profesor olandez, pe nume Ruut Veenhoven: părintele cercetării în domeniul fericirii. Veenhoven deține o bază de date universală cu privire la fericire. Nu este o glumă. Veenhoven a colectat toate informațiile posibile despre ceea ce ne face și nu ne face fericiți, și, lucrul care mă interesează în mod deosebit pe mine, care sunt cele mai fericite locuri din lume. Dacă există într-adevăr o hartă rutieră a fericirii, un atlas al fericirii, atunci Ruut Veenhoven trebuie să știe.

Părăsesc cafeneaua, cu părere de rău, și mă îndrept spre hotel ca să iau cina. Rotterdam nu este un oraș frumos. Este cenușiu și posomorât, cu puține atracții. Totuși, amestecul de olandezi nativi și imigranți, mulți dintre ei musulmani, duce la juxtaponeri interesante. Cleopatra Sex Shop, în a cărui vitrină este etalată o menajerie de penisuri artificiale îngrijorător de veridice, se află doar la câțiva metri distanță de Centrul Islamic Pakistanez. La un colț de stradă, adulmec un iz de marijuana, aroma înmiresmată a toleranței olandeze. La celălalt colț de stradă, văd un bărbat cocoțat pe o scară și atârând un sabot galben uriaș pe fațada unui magazin, în timp ce, pe trotuar, doi bărbați din Orientul Mijlociu se sărută pe obraji, în semn de salut. Nu știu exact de unde sunt, dar unii dintre imigranții de aici provin din țări în care alcoolul este interzis, iar femeile sunt acoperite din creștet până la tălpi. În țara lor adoptivă, marijuana este legală, la fel ca și

prostituția. Nu e de mirare că simt tensiunea plutind în aer, amestecându-se cu canabisul.

Restaurantul hotelului este mic și primitiv. Olandezii se pricep de minune să creeze o atmosferă plăcută. Comand supă de sparanghel. E bună. Ospătarul ia bolul de supă de pe masă, după care îmi spune:

— Iar acum, poate că doriți un *intercourse**?

— Poftim?

— *Intercourse*. Puteți comanda *intercourse*.

Tocmai îmi ziceam în sinea mea, Dumnezeuule, olandezii ăștia chiar sunt un popor tolerant, când îmi dau seama că, de fapt, ospătarul se referea la complet altceva. *Inter course*. Adică, între feluri.

— Da, spun eu, ușurat. Sigur că doresc.

Și asta și fac. *Inter course*, chiar acolo, în restaurantul Hotelului Van Walsum. Îmi face mare plăcere această experiență culinară făcută pe îndelete. Sorb din paharul de bere, privesc în gol și, în linii mari, nu fac nimic – până când ospătarul îmi aduce somonul la grătar, precizându-mi că momentul meu de *inter course* a luat sfârșit.

A doua zi de dimineață, iau metroul și pornesc în căutarea Sfântului Graal: Baza de Date Universală a Fericirii. În mod normal, nu asociez lingvistic „fericirea” și „baza de date”, însă acum este o situație diferită. Baza de Date Universală a Fericirii reprezintă varianta laică a locurilor sfinte, Vatican, Mecca, Ierusalim și Lhasa, toate la un loc. Aici poți accesa, printr-un simplu clic, tainele fericirii. Taine care nu se bazează pe revelații efemere dezvăluite într-un oarecare deșert din Antichitate, ci pe știința modernă; taine care nu sunt scrise pe pergament, ci pe hard disk-uri; nu în aramaică, ci în limbajul epocii noastre, codul binar.

Ies din metrou, fac câțiva pași și mă simt imediat dezamăgit. Campusul universitar unde se află Baza de Date Universală a Fericirii arată mai curând ca o zonă de birouri suburbană decât ca un centru al fericirii absolute, în care este depozitat tot ce cunoaște omenirea în materie de fericire. Încerc să-mi alung acest sentiment. La urma urmelor, la ce mă așteptam? La Vrăjitorul din Oz? La Willy Wonka și la Oompa Loompa, sărind în sus de bucurie și strigând frenetic: „L-am

* Pe lângă sensul de „element intermediar”, termenul *intercourse* poate avea și semnificația de „relație sexuală” (*n. trad.*)

găsit, l-am găsit, secretul fericirii”? Nu, cred că nu, însă speram totuși să fie ceva mai puțin steril. Mai multă fericire și mai puține date.

Traversez un coridor greu de definit și bat la o ușă la fel de greu de descris. Un bărbat cu un accent olandez strigă la mine să intru. Iată-! Domnul *Feelgood* în persoană. Ruut Veenhoven este un bărbat suplu, de vreo șaizeci de ani, cu o barbă grizonantă și cu niște ochi pătrunzători. E îmbrăcat în negru – un negru elegant, nu morbid. Mi se pare că îl cunosc de undeva și imediat îmi dau seama de ce: seamănă cu Robin Williams, are aceeași energie clocotitoare și același zâmbet ștrengăresc. Se ridică iute de pe scaun și îmi întinde mâna, precum și o carte de vizită pe care scrie: „Ruut Veenhoven, profesor și cercetător în domeniul fericirii”.

Biroul lui arată ca cel al oricărui profesor: cărți și hârtii peste tot – nu este foarte dezordonat, dar nici cel mai ordonat birou pe care l-am văzut în viața mea. În mod surprinzător, nu se zărește nicio față zâmbitoare. Veenhoven îmi toarnă o ceașcă de ceai verde. Apoi păstrează tăcerea și așteaptă ca eu să vorbesc.

Nu știu ce să spun. Ca jurnalist, am luat sute de interviuri. Am intervievat regi, președinți, prim-miniștri, ca să nu mai vorbesc de șefi ai unor organizații teroriste, precum Hezbollah. Însă, acum, când stau aici, în fața acestui profesor olandez amabil, care seamănă cu Robin Williams, mă simt blocat. O parte din mine, acea parte care tânjește cu disperare după liniștea sufletească, vrea să strige: „Domnule Veenhoven, ați studiat fericirea de-a lungul întregii dumneavoastră vieți profesionale; vă rog, dați-mi afurisita aia de formulă a fericirii!”

Însă nu spun asta. Nu pot să arunc peste bord toți acei ani de antrenament care îmi spun să păstrez distanța față de persoana intervievată și să nu dezvălui niciodată prea multe despre propria mea persoană. Sunt precum un polițist în afara orelor de serviciu, care iese cu familia în oraș, însă nu se poate abține să nu scaneze cu privirea restaurantul, în căutarea unor potențiali răufăcători.

Așa că, în loc să-mi descarc sufletul, apelez la un vechi truc folosit de jurnaliști și de femei pentru detensionarea unei situații.

— Domnule Veenhoven, spun eu în cele din urmă, vorbiți-mi despre dumneavoastră. Cum ați intrat în afacerea asta cu fericirea?

Veenhoven se lasă pe speteaza scaunului, încântat că-mi poate fi de ajutor. A intrat la facultate prin anii 1960. Toți colegii lui de școală fumau marijuana, purtau tricouri cu Che Guevara și vorbeau despre societățile bune. Veenhoven fuma și el marijuana, însă nu purta niciun tricou cu Che Guevara; cât despre acele „societăți bune”, adică țările din blocul comunist răsăritean, Veenhoven le considera

nesatisfăcătoare. În loc să judece o societate în funcție de sistemul ei, se gândea el, de ce să nu o judece în funcție de rezultate? Erau cetățenii acelei societăți fericiți? Eroul lui Veenhoven nu era Che Guevara, ci un jurist și reformator socialist englez din secolul al XIX-lea, pe nume Jeremy Bentham, creatorul celebrului principiu utilitarist, „o cât mai mare fericire pentru cât mai mulți oameni”. Veenhoven ar fi purtat bucuros un tricou cu Jeremy Bentham, dacă ar fi existat un asemenea lucru.

Veenhoven studia sociologia – un domeniu care, la vremea respectivă, presupunea doar studierea societăților bolnave, disfuncționale. Psihologia, disciplina înrudită cu sociologia, studia mințile bolnave. Dar nu și tânărul Ruut. El era interesat de mințile sănătoase și de locurile fericite. Într-o bună zi, ușor timid, dar totuși hotărât, Veenhoven a bătut la ușa îndrumătorului său și l-a întrebat dacă poate studia fericirea. Îndrumătorul său, un om sobru, cu o formație academică solidă, i-a spus, cât se poate de limpede, să tacă din gură și să nu mai pomenească în veci acel cuvânt. Fericirea nu era un subiect serios.

Veenhoven a părăsit biroul profesorului, aspru mustrat, dar mulțumit în sinea lui. Intuia că a descoperit o temă de cercetare fascinantă. Tânărul absolvent nu știa la vremea aceea, nu avea de unde să știe, că în lumea largă cercetătorii în domeniul științelor sociale începeau să fie tot mai interesați de o nouă disciplină: studiul fericirii. Astăzi, Veenhoven este vârful de lance într-un domeniu care produce sute de lucrări științifice în fiecare an. Se organizează conferințe pe tema fericirii, există chiar și un *Jurnal al studiilor pe tema fericirii* (editat de către Veenhoven). Studenții de la Universitatea din Claremont, California, pot face un masterat sau chiar un doctorat în domeniul psihologiei pozitive – adică în domeniul fericirii.

Câțiva dintre colegii lui Veenhoven încă mai cred că fostul lui îndrumător de la facultate a avut dreptate, că studiul fericirii este o prostie. Însă nu pot să-l ignore. Cercetările lui Veenhoven sunt un fapt obiectiv, fiind citate în presă și în lumea academică, ceea ce înseamnă că ele contează.

Contemplarea fericirii nu este, desigur, un lucru nou. Grecii și romanii din Antichitate au fost foarte preocupați de acest subiect. Aristotel, Platon, Epicur și alții și-au pus eternele întrebări. Ce înseamnă să ai o viață bună? Plăcerea este același lucru cu fericirea? Când o să inventăm instalația de apă curentă pentru locuință?

Mai târziu, grecilor și romanilor li s-au alăturat și alții, fețe palide din ținuturi mai nordice, care petreceau excesiv de mult timp în cafenele, meditănd la dilemele

de nepătruns ale vieții. Bărbați precum Kant, Schopenhauer, Mill, Nietzsche, iar mai apoi, Larry David. Și ei au avut câte ceva de spus în legătură cu fericirea.

Și apoi este religia. Ce este religia dacă nu un ghid către fericire? Orice religie îi călăuzește pe credincioși pe calea fericirii, fie ea în această viață, fie în cea de dincolo, fie prin supunere, fie prin meditație, devoțiune sau pocăință.

Toate acestea pot fi de mare ajutor, însă nu sunt adevăruri științifice. Sunt doar opinii despre fericire. Opinii erudite, fără îndoială, dar totuși opinii, iar în lumea de azi nu prețuim prea mult opiniile, poate doar cu excepția propriilor opinii. Ceea ce respectăm azi este știința, mai ales științele naturii sau, cel puțin, pe cele sociale. Și mai presus de orice, iubim studiile științifice. Agențiile de știri știu, în mod instinctiv, că cea mai bună metodă de a capta atenția publicului este prin aceste cuvinte: „Un nou studiu științific arată că...”. Aproape că nici nu mai contează ce urmează. Un nou studiu științific arată că vinul roșu este bun pentru sănătate/dăunează grav sănătății. Un nou studiu arată că temele pentru acasă încetinesc/îmbunătățesc funcțiile creierului. Ne plac mai ales studiile care ne confirmă propriile teorii, cum ar fi: „Un nou studiu științific arată că oamenii dezordonați sunt mai deștepți.” sau „Un nou studiu științific arată că flatulența zilnică moderată favorizează longevitatea.”

Prin urmare, pentru ca această nouă știință a fericirii să fie luată în serios, era nevoie de studii științifice. Dar, mai întâi, avea nevoie de un vocabular, de un jargon serios. Cuvântul „fericire” nu era cătuși de puțin satisfăcător. Suna prea frivol, era prea ușor de înțeles, ceea ce reprezenta o mare problemă. De aceea, specialiștii în științe sociale au inventat un concept bizar: „bunăstarea subiectivă”. Perfect. Nu doar că erau termeni plurisilabici și practic impenetrabili pentru neinițiați, ci puteau fi condensați într-un acronim încă și mai enigmatic: SWB*. Chiar și azi, dacă vrei să găsești cele mai recente studii în domeniul fericirii, trebuie să cauți pe Google „SWB”, nu „fericire”. Apoi au urmat alte piese ale acestui puzzle terminologic. „Afectivitatea pozitivă” este atunci când simți ceva bun; „afectivitatea negativă” este – ați ghicit – atunci când simți ceva rău.

Apoi, noua știință a fericirii avea nevoie de date. De numere. Căci, ce este știința dacă nu numere, preferabil numere mari, cu o mulțime de zecimale. Și cum obțin oamenii de știință aceste numere? Măsoară lucrurile.

Oh, nu. Blocaj major. Cum se poate măsura fericirea? Fericirea este un sentiment, o stare de spirit, o perspectivă asupra vieții. Fericirea nu poate fi măsurată.

* SWB este acronimul conceptului *subjective well-being* („bunăstare subiectivă”). (n. trad.)

Sau poate fi măsurată? Specialiștii în domeniul neuroștiințelor de la Universitatea din Iowa au identificat regiunile din creier care sunt asociate cu starea de bine și cu starea de rău. Subiecții interesați să participe la acest studiu științific (studenți dornici să câștige câțiva bani de buzunar) au fost conectați la un aparat de rezonanță magnetică, iar apoi li s-au arătat câteva imagini. Atunci când li se prezintă oamenilor imagini plăcute – peisaje bucolice, delfini jucăuși – sunt activate părți ale lobului prefrontal. Atunci când li se prezintă imagini neplăcute – o pasăre cu penele îmbibate de petrol, un soldat mort cu chipul desfigurat – se activează părțile mai primitive ale creierului. Cu alte cuvinte, sentimentele fericite sunt înregistrate în acele regiuni ale creierului care au evoluat mai recent. Ceea ce ridică o întrebare interesantă: sub raportul evoluției speciei umane, dacă nu sub raport personal, ne îndreptăm cu pași lenți înspre fericire?

Cercetătorii s-au jucat și cu alte metode de măsurare a fericirii: hormonii de stres, activitatea cardiacă și ceva ce se numește „codul facial” – de câte ori zâmbim, de exemplu. Toate aceste tehnici sunt promițătoare și, într-o bună zi, oamenii de știință ar putea, într-adevăr, să fie în stare să ne măsoare gradul de fericire, așa cum, în ziua de azi, un medic ne ia temperatura.

Cu toate acestea, modalitatea principală prin care cercetătorii măsoară fericirea este cu ajutorul unei tehnici mult mai puțin sofisticate și destul de evidente, dacă stăm să ne gândim bine. Îi întrebă pe oameni cât de fericiți sunt. Chiar așa. „Cât de fericit ați spune că sunteți în acest moment?”. Aceasta este, în linii generale, întrebarea pe care, de vreo patruzeci și ceva de ani, cercetătorii o adresează oamenilor din întreaga lume.

Ruut Veenhoven și colegii săi susțin că răspunsurile sunt incredibil de exacte.

— Poți să ai o boală și să nu știi acest lucru, îmi spune Veenhoven, însă nu poți fi fericit fără să știi acest lucru. Prin definiție, dacă ești fericit, știi că ești fericit.

Poate că așa este, însă nu trebuie subestimată capacitatea de autoamăgire a oamenilor. Suntem într-adevăr capabili să ne măsurăm propria noastră fericire? De pildă, pe când aveam șaptesprezece ani, credeam că sunt foarte fericit și mulțumit, fără să am absolut nicio grijă pe lumea asta. Privind retrospectiv, se dovedește că, de fapt, la vremea respectivă eram sub influența drogurilor. Și cred că și a berii.

Un alt obstacol pe drumul către fericire: oamenii definesc fericirea în mod diferit. Ceea ce crezi tu despre fericire poate să fie diferit de ceea ce cred eu. Definiția mea preferată asupra fericirii a dat-o un om nefericit pe nume Noah Webster. Când a întocmit primul dicționar american, în 1825, el a definit fericirea

ca fiind „senzația agreabilă care se naște atunci când te bucuri de un lucru bun”. Asta spune totul. Este vorba despre o „senzație agreabilă”, fericirea fiind așadar un sentiment. Hedoniștii ar fi în culmea fericirii la auzul acestor cuvinte. Definiția vorbește și despre bucurie, ceea ce înseamnă că fericirea este mai mult decât pură plăcere animalică. Și să te bucuri de ce? De „un lucru bun”, o sintagmă pe care cred că Webster ar fi trebuit să o scrie cu majuscule. Vrem să ne simțim bine, însă având motivațiile corecte. Aristotel ar fi fost de acord cu acest lucru. „Fericirea este o activitate virtuoaasă a sufletului.”, a spus el. Cu alte cuvinte, o viață virtuoaasă este o viață fericită.

Noi oamenii suntem ființe ale ultimelor cinci minute. Într-un studiu, oameni care au găsit o monedă pe trotuar, cu câteva minute înainte să fie întrebați în legătură cu nivelul lor de fericire, au declarat un grad mai mare de satisfacție față de viața lor în general decât cei care nu au găsit o monedă pe trotuar. Cercetătorii au încercat să explice această ciudățenie a psihicului uman cu ajutorul unei metode care se bazează pe colectarea experiențelor. Subiecții sunt bombardați cu întrebări de cel puțin zece ori pe zi. Ești fericit în clipa asta? Dar acum? Aici intră în acțiune principiul incertitudinii formulat de Heisenberg. Simplul fapt de a observa un lucru îl modifică. Cu alte cuvinte, toată această insistență poate afecta nivelul de fericire al subiecților.

Pe de altă parte, cei mai mulți oameni vor să arate lumii că sunt fericiți. Astfel se explică de ce aceștia declară un nivel mai mare de fericire când sunt întrebați în cadrul unor sondaje față în față, decât atunci când sunt chestionați prin e-mail. Și declarăm un nivel chiar mai mare de fericire dacă operatorul de interviu este de sex opus. În mod instinctiv, știm că a fi fericit înseamnă a fi sexy.

Totuși, cercetătorii în domeniul fericirii se străduiesc să-și apere opera. Cert este că răspunsurile oamenilor sunt, de-a lungul timpului, consecvente. De asemenea, cercetătorii coroborează aceste răspunsuri cu declarațiile prietenilor și rudelor lor. „Vi se pare că Joe este o persoană fericită?”. Se pare că aceste evaluări exterioare tind să corespundă cu propria percepție asupra nivelului nostru de fericire. De altfel, oamenii de știință măsoară nivelul de inteligență și atitudinile față de chestiuni precum rasismul, care sunt și ele subiective. De ce să nu măsoare și nivelul de fericire? Sau, așa cum afirma Mihály Csíkszentmihályi, un gigant în domeniul cercetării fericirii: „Când o persoană spune că este «destul de fericită», nu avem dreptul să-i ignorăm afirmația sau să o interpretăm în sens contrar.”

Așadar, presupunând că aceste studii în legătură cu fericirea sunt suficient de exacte, ce au descoperit ele? Cine este fericit? Și cum îi găsec pe acești oameni? Aici intră în acțiune Ruut Veenhoven și baza lui de date.

Veenhoven mă conduce într-o încăpere la fel de impersonală și greu de descris ca și restul campusului. Înăuntru se află vreo șase computere la care lucrează câțiva voluntari. Niciunul dintre ei nu pare să aibă un aer extrem de fericit. Încerc să trec peste această neconcordanță; chiar și un medic supraponderal poate să dea sfaturi bune despre dietă și exerciții fizice.

Rămân o clipă pe gânduri. În memoria acestor computere, care se află chiar în fața mea, este acumulată întreaga cunoaștere a umanității cu privire la fericire. După ce, timp de decenii, acest subiect a fost practic ignorat, specialiștii în științe sociale recuperează acum timpul pierdut, producând studii într-un ritm amețitor. Fericirea, am putea spune, este noua tristețe.

Rezultatele cercetărilor sunt evidente și, în același timp, greu de imaginat, sunt așteptate și, în același timp, surprinzătoare. În multe cazuri, descoperirile confirmă ceea ce spuneau marii gânditori ai veacurilor trecute – de parcă anticicii greci mai au nevoie de vreo confirmare. Iată câteva dintre descoperiri, enumerate în ordine aleatorie.

Extravertiții sunt mai fericiți decât introvertiții; optimiștii sunt mai fericiți decât pesimiștii; oamenii căsătoriți sunt mai fericiți decât cei singuri, deși cuplurile care au copii nu sunt mai fericite decât cele fără copii; republicanii sunt mai fericiți decât democrații; oamenii care participă la slujbele religioase sunt mai fericiți decât cei care nu participă; oamenii cu diplomă universitară sunt mai fericiți decât cei fără, deși oamenii cu diplomă de studii aprofundate sunt mai puțin fericiți decât cei care au doar diplomă de licență; oamenii cu o viață sexuală activă sunt mai fericiți decât cei fără; femeile și bărbații sunt fericiți în egală măsură, deși femeile au o mai mare profunzime emoțională; o aventură amoroasă te va face fericit, însă nu va compensa nefericirea adâncă pe care o vei resimți atunci când soțul/soția va afla și te va părăsi; oamenii sunt cel mai puțin fericiți atunci când fac naveta la serviciu; oamenii ocupați sunt mai fericiți decât cei care au prea puține lucruri de făcut; oamenii bogați sunt mai fericiți decât cei săraci, dar numai într-o mică măsură.

Plecând de la aceste concluzii, ce ar trebui să facem? Să ne căsătorim, dar să nu mai avem copii? Să începem să mergem la biserică în mod regulat? Să nu ne mai înscriem la doctorate? Totuși, e mai bine să nu ne grăbim. Oamenii de știință se străduiesc din răspuțeri să clarifice ceea ce ei numesc „cauzalitate inversă” și

ceea ce noi, profanii, numim problema „oul sau găina”. De pildă, oamenii sănătoși sunt mai fericiți decât cei nesănătoși; sau poate că oamenii fericiți tind să fie mai sănătoși? Oamenii căsătoriți sunt fericiți; sau poate că oamenii fericiți sunt mai înclinați să se căsătorească? Este greu de spus. Cauzalitatea inversă reprezintă piatra de încercare a oricărui proiect de cercetare.

Însă, ceea ce aș vrea eu cu adevărat să știu nu este cine e fericit, ci locul în care se află cei ce sunt fericiți – și de ce. Veenhoven oftează când îi pun această întrebare și își toarnă încă o ceașcă de ceai. Aici, calculele devin ceva mai complicate. Putem spune într-adevăr care țări, care popoare sunt mai fericite decât altele? Să se fi încheiat oare călătoria mea, în căutarea celor mai fericite locuri din lume, înainte de a fi început?

În toate culturile există cel puțin un cuvânt care exprimă ideea de fericire, dacă nu chiar mai multe cuvinte. Însă, cuvântul *happiness* din limba engleză înseamnă oare același lucru ca *bonheur* din limba franceză ori *felicidad* din limba spaniolă ori *sahaada* din limba arabă? Cu alte cuvinte, fericirea poate fi tradusă? Există dovezi că răspunsul este afirmativ. Elvețienii declară același nivel de fericire, indiferent dacă sunt chestionați în franceză, germană ori italiană, cele trei limbi oficiale ale țării.

Toate culturile prețuiesc fericirea, însă nu în același grad. Țările din Asia de Est tind să pună un accent mai mare pe armonie și pe împlinirea obligațiilor sociale decât pe satisfacția individuală; poate că nu este o coincidență faptul că în aceste țări există un nivel mai scăzut de fericire, ceea ce a fost numit Decalajul de Fericire Est-Asiatic, ceea ce mie îmi sună ca un fel de Marele Canion Chinezesc. Apoi mai este și problema influenței exercitate de societate, în sensul că oamenii nu răspund la întrebările referitoare la fericire așa cum le dictează inima, ci potrivit cutumelor societății în care trăiesc. Japonezii, de pildă, sunt proverbiali pentru discreția lor, nedorind cu niciun chip să iasă cumva în evidență; nici în ceea ce privește averea lor, nu sunt foarte fericiți. Am locuit mulți ani în Japonia, dar nu m-am putut obișnui niciodată cu imaginea femeilor japoneze care își acoperă gura atunci când râd sau zâmbesc, de parcă s-ar rușina de bucuria lor.

Noi, americanii, dimpotrivă, ne afișăm fericirea fără nici cea mai mică rezervă, iar uneori avem tendința de a exagera puțin din dorința de a impresiona. Iată ce i-a mărturisit un cetățean polonez, care trăiește în Statele Unite, scriitoarei Laura Klos Sokol, cu privire la americani: „Când americanii spun că a fost excelent, eu știu că a fost bine. Când ei spun că a fost bine, eu știu că a fost OK. Când ei spun că a fost OK, eu știu că a fost rău.”

Am de îndeplinit o misiune dificilă. Atlasul fericirii, dacă există așa ceva, nu va fi ușor de citit. Seamănă cu harta aceea mototolită pe care o ținem în torpedoul mașinii. Însă eram hotărât să merg mai departe, fiind convins că, deși nu putem percepe acele nuanțe fine ale fericirii care diferă de la o țară la alta, totuși putem spune, cu siguranță, că unele țări sunt mai fericite decât altele.

Veenhoven îmi oferă acces nelimitat la baza lui de date și îmi urează succes, însă mai întâi mă previne:

— S-ar putea să nu vă placă ce veți descoperi.

— Ce vreți să spuneți?

Cele mai fericite locuri, îmi explică el, nu corespund neapărat ideilor noastre preconcepute. Unele dintre cele mai fericite țări din lume – Islanda și Danemarca, de pildă – sunt omogene, contrazicând astfel convingerea americanilor că există putere și fericire în diversitate. O descoperire recentă a lui Veenhoven nu a fost primită cu prea mult entuziasm de către colegii lui sociologi. El a descoperit că distribuția venitului nu reflectă în mod direct gradul de fericire. Țări cu mari discrepanțe între bogați și săraci nu sunt mai puțin fericite decât țări în care bogăția este distribuită mai echitabil. Uneori, ele sunt mai fericite.

— Colegii mei nu sunt prea încântați de această descoperire, îmi spune Veenhoven. Inechitățile sociale reprezintă o afacere importantă pentru Departamentul de sociologie. Cariere întregi s-au construit pe baza lor.

Îi accept sfatul cu politețe, însă îmi imaginez că probabil exagerează în legătură cu pericolele pe care le am de înfruntat. Mă înșel. Căutarea celor mai fericite locuri din lume poate să facă nefericit pe oricine – sau, cel puțin, să-i dea o cumplită durere de cap. Cu fiecare clic, întâlnesc lucruri greu de înțeles și contradicții evidente. Cum ar fi aceasta: multe dintre cele mai fericite țări din lume au o rată crescută a sinuciderilor. Sau aceasta: oamenii care participă la slujbele religioase se declară mai fericiți decât cei care nu participă, însă națiunile cele mai fericite din lume sunt secularizate. Cât despre Statele Unite, cea mai bogată și cea mai puternică țară din lume, nu reprezintă câtuși de puțin o superputere în domeniul fericirii. Multe alte națiuni sunt mai fericite decât suntem noi.

Șederea mea la Rotterdam se desfășoară conform unei rutine plăcute. Iau micul dejun la hotel, mă răsfaț uneori cu puțin *inter course*, după care merg cu metroul acolo unde se află Baza de Date Universală a Fericirii. Apoi cercetez tot felul de studii și de date, în căutarea misteriosului meu atlas al fericirii. Serile, merg la